

SADURCZYKUS Times™

Pismo społeczno-historyczne IX Liceum Ogólnokształcącego

im. M. Kopernika w Lublinie

grudzień 2017

Wielcy hetmani Rzeczypospolitej

Jan Amor Tarnowski

Jan Amor Tarnowski (herbu Leliwa) urodził się w 1488 Tarnowie. Pochodził z wpływowej szlacheckiej rodziny Leliwitów Tarnowskich posiadającej status senatorski. Wychowywał się na dworach kardynalskich i królewskich. Otrzymał wszechstronne, klasyczne, humanistyczne wykształcenie, także militarne.

W czasie wojny litewsko-moskiewskiej 1507-1508 jako rotmistrz dowodził zaciezną chorągwią jazdy. Także w wyprawie do Mołdawii w 1512 dowodził chorągwią jazdy. W czasie wojny litewsko-moskiewskiej (1512-1522) na czele hufca ochotniczego wziął udział w bitwie pod Orszą. W roku 1517 dwór królewski odstręczył Jana Amora od uczestnictwa w wojnie z Moskwą.

W latach 1518-1520, by dopełnić wykształcenie, rozpoczął podróż po świecie. Odwiedził Bliski Wschód. W 1518 pasowany został w Jerozolimie na rycerza jerozolimskiego. Zwiedził także Zachodnią Europę. Wziął udział w wyprawie przeciwko Maurom.

W 1520 roku w Toruniu omawiał z królem plany podboju zbuntowanych Prus zakonnych. Jan Amor Tarnowski był autorem zwycięskiej strategii militarnej w tej wojnie. Osobiście uczestniczył w wojnie polsko-krzyżackiej 1519-1521, m.in. w czasie oblężenia Królewca w 1520 roku. Jako zwolennik koalicji antytureckiej, wziął udział w wojnie habsbursko-tureckiej w roku 1521. W 1524, w potyczce pod Lwowem, rozbił zagon turecki. W 1531 odniósł świetne zwycięstwo w bitwie pod Obertynem w wojnie z hospodarem mołdawskim Piotrem Rareszem. Podczas wojny litewsko-moskiewskiej 1534-1537 dowodził, w 1534, polsko-litewską wyprawą na Moskwę. Wsławił się wówczas zdobyciem Homla oraz oblężeniem i zdobyciem Staroduba (1535), po zdobyciu którego na jego rozkaz

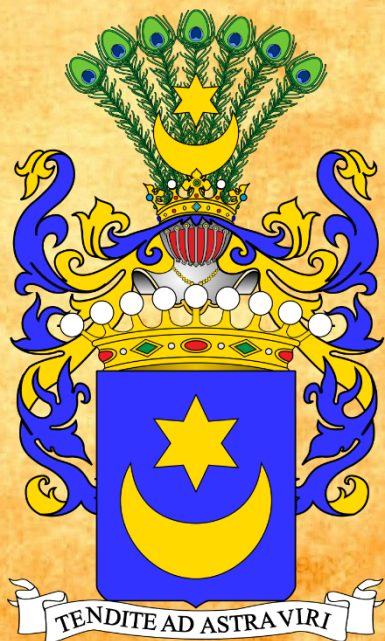

wymordowano ok. 1400 jeńców wojennych. W 1538 roku, w czasie wojny z Mołdawią, oblegał zamek w Chocimiu.

Jan Amor Tarnowski zmienił organizację wojska polskiego ze średniowiecznej w odpowiadającą współczesnym mu metodom walki (zorganizowane przemieszczanie się armii oparł na taborach). Stworzył służby sztabu generalnego nowoczesnej armii, artylerię konną, szpitale polowe finansowane z funduszy królewskich, korpus szancknechtów (saperów), oddziały logistyczne, zajmujące się kierowaniem ruchem taborów i zakładaniem obozów. Wprowadził kodeks dyscypliny wojskowej - akty hetmańskie, sądy wojskowe oraz instytucję kapelanów wojskowych.

W polityce wewnętrznej cieszył się popularnością wśród szlachty, ale sprzeciwiał się wzrostowi liczby przywilejów szlacheckich. Popierał prowadzenie aktywnej polityki militarnej i ekspansję na Turcję. Wielka ambicja i z trudem zdobywane zaszczyty spowodowały, że stał się drażliwy i opozycyjnie nastawiony do dworu królewskiego. Pomimo tego, w czasie tzw. wojny kokoszej stanął przy królu. Jan Amor Tarnowski inwestował w wydobywanie i obróbkę metali w Polsce, co mogło mieć znaczenie dla zdolności obronnych. Był znakomitym administratorem, nie tylko budżetu hetmańskiego lecz także swych prywatnych dóbr, a także mecenasem literatury. Należał do Zakonu Rycerskiego Grobu Bożego w Jerozolimie.

Ostatnie lata życia spędził w Wiewiórcy, tam też zmarł w 1561 roku.

Jan Zamoyski

Jan Zamoyski (herbu Jelita) urodził się 19 marca 1542 roku w Skokówce. Pierwsze nauki odebrał w Krasnymstawie, a następnie został wysłany na studia do Paryża, skąd po kilku latach przeniósł się do Strasburga, a następnie do Padwy. W 1563 został wybrany rektorem akademii padewskiej.

Po powrocie do kraju został mianowany sekretarzem króla Zygmunta II Augusta. W ostatnich latach jego panowania uczestniczył w porządkowaniu archiwum koronnego na Wawelu. Był w opozycji do magnaterii, która chciała zaofiarować polski tron Habsburgom. Podczas elekcji w 1573 popierał Henryka III Walezego. Z poselstwem do nowo wybranego króla Henryka III Walezego udał się do Francji w 1573 roku. W 1576, po wyborze Batorego na władcę Zamoyski został mianowany kanclerzem wielkim oraz hetmanem wielkim koronnym. Wspierał politykę Batorego przeciwną Habsburgom i imperium osmańskiemu.

Podczas wojny z Rosją w latach 1579-1581 zdobył Wieliz i Zawołocze. W zastępstwie króla dowodził całą polską armią podczas oblężenia Pskowa. W 1584 przyczynił się do ujęcia i stracenia banity Samuela Zborowskiego, co sprawiło, że stracił popularność w masach szlacheckich, a nawet wytoczono w 1585 sąd sejmowy, który zajął się analizą legalności jego działań.

Po śmierci Batorego w 1586 roku jako kanclerz wielki koronny obecny był na sejmie koronacyjnym Zygmunta III Wazy w Krakowie w 1587/1588 roku. Pomógł Zygmunтови III Wazie w zdobyciu polskiego tronu, pokonując siły wspierające kandydata Habsburgów, arcyksięcia austriackiego Maksymiliana III Habsburga w bitwie pod Byczyną w 1588, kiedy to magnaci wspierający Maksymiliana próbowali siłą zdobyć stolicę Polski, Kraków. Otwarty konflikt

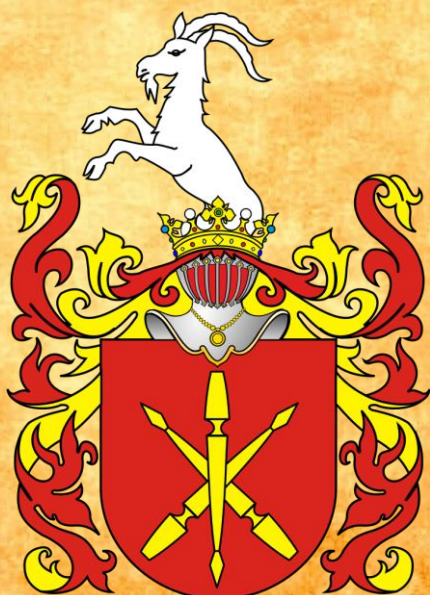
między kanclerzem a królem wybuchł podczas sejmku w 1592 r., kiedy Zamoyski odkrył, że Zygmunt spiskuje aby scedować koronę polską dla Habsburgów w zamian za ich wsparcie w walce o szwedzki tron.

Zamoyski nie zdołał zdetronizować króla, ale udało mu się wywalczyć wolną rękę podczas interwencji w Mołdawii, gdzie w 1595 pomógł gospodarowi Jeremiu Mohyle w objęciu tronu (bitwa pod Cecorą (1595)). W 1600 r. walczył przeciwko wołoskiemu Michałowi Walecznemu, który zdobył Mołdawię kilka miesięcy wcześniej. Pokonał go w bitwie pod Bukową 20 października 1600 r. i przywrócił tron mołdawski Jeremiu Mohyle. Pomógł również jego bratu, Szymonowi Mohyle, w objęciu tronu Hospodarstwa Wołoskiego, rozciągając tym samym wpływ Rzeczypospolitej na te kraje aż po Dunaj.

W latach 1600-1601 brał udział w wojnie przeciwko najazdowi szwedzkiemu, dowodząc siłami polskimi w bitwach o Inflanty. W roku 1600 odbił z rąk Szwedów kilka zamków warownych, rok później zdobył Wolmar i Fellin, a w roku 1602 Biały Kamień. Kampania ta była dla niego zbyt surowa, dlatego w 1602 roku zrezygnował z dowództwa.

W 1580 r. założył miasto Zamość.

Zmarł 3 czerwca 1605 w Zamościu.

Stanisław Żółkiewski

Stanisław Żółkiewski (herbu Lubicz) urodził się w Turcynce pod Lwowem w roku 1547. Pochodził z zamożnej rodziny szlacheckiej. Był dziadkiem Jana III Sobieskiego. Początki swojej kariery zawdzięczał przede wszystkim Janowi Zamoyskiemu, którego Żółkiewski był krewnym.

Podczas wojny Rzeczypospolitej z Gdańskiem odznaczył się w bitwie pod Lubiszewem 17 kwietnia 1577. Uczestniczył też w wyprawie Stefana Batorego na Rosję. W okresie bezkrólewia w Polsce, opowiedział się po stronie Zygmunta III Wazy. W roku 1588 brał udział w bitwie pod Byczyną. W tym samym roku Stanisław Żółkiewski został hetmanem polnym koronnym, a już dwa lata później był kasztelanem lwowskim - z urzędu zasiadał w senacie. Dzięki protekcji Jana Zamoyskiego otrzymał buławę polną koronną, a w 1590 został kasztelanem lwowskim. Pomimo, iż Żółkiewski był zagorzałym przeciwnikiem pro-habsburskiej polityki władcy, stanął ostatecznie po stronie króla podczas rokoszu Zebrzydowskiego z lat 1606 - 1607. Wówczas też wraz z Janem Chodkiewiczem, doprowadził do zwycięstwa wojsk koronnych pod Guzowem. W nagrodę w 1608 został mianowany wojewodą kijowskim.

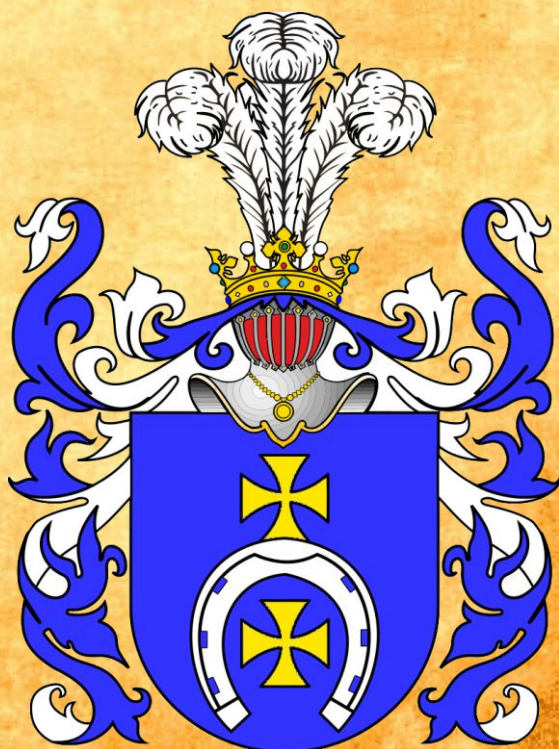
Żółkiewski uczestniczył też w wyprawie na Moskwę w latach 1609-1612, podjętą przez króla Zygmunta III Wazę. W roku 1610 pod Kłuszynem pokonał siły rosyjskie, a następnie po zajęciu miasta doprowadził do obsadzenia na tronie rosyjskim królewicza

Władysława (późniejszy Władysław IV Waza). Jako jedyny Polak okupował Moskwę (1610-1612).

W roku 1618 Stanisław Żółkiewski został hetmanem wielkim koronnym oraz kanclerzem wielkim koronnym.

Zginął podczas odwrotu po przegranej dla strony polskiej bitwie z Turkami pod Cecorą w roku 1620.

Jan Karol Chodkiewicz

Jan Karol Chodkiewicz (herbu własnego - Gryf z Mieczem) urodził się w 1560 w Chocimiu. Zdobywał wykształcenie na Akademii Wileńskiej. W latach 1586-1589 studiował filozofię i prawo w jezuickiej akademii w Ingolstadt. Uważany jest za jednego z najwybitniejszych europejskich dowódców wojskowych początku XVII w.

Kariere wojskową rozpoczął w 1596 biorąc udział w tłumieniu powstania Nalewajki, który wraz z wojskiem kozackim pustoszył miasta wschodnich ziem Wielkiego Księstwa Litewskiego. W 1599 został starostą generalnym żmudzkiem i wziął udział w zwycięskiej wyprawie hetmana wielkiego koronnego Jana Zamojskiego na Wołoszczyznę w 1600.

W roku 1600 został hetmanem polnym litewskim i pod wodzą hetmana wielkiego litewskiego Krzysztofa „Pioruna” Radziwiłła wziął udział w wojnie inflanckiej. W 1601 błyskotliwie pobił armię szwedzką biorąc udział w bitwie pod Kokenhausen. W październiku 1602 objął po Zamojskim naczelną dowództwo w Inflantach. Odebrał Szwedom Dorpat (9-13 kwietnia 1603) i obronił Rygę. 23 września 1604 odniósł zwycięstwo w bitwie pod Białym Kamieniem, gdzie dowodząc oddziałem w sile tylko dwóch tysięcy ludzi pobił siedmiotysięczną armię szwedzką, kładąc trupem 3 tys. Szwedów, przy zaledwie 150 stratach własnych. 27 września 1605 roku odniósł spektakularne zwycięstwo pod Kircholmem, gdzie jego czterotysięczny oddział pokonał czternastotysięczny korpus szwedzki. Straty Szwedów wyniosły 9000 żołnierzy. Chodkiewicz zdobył 60 nieprzyjacielskich sztandarów, 12 dział i rozbił obóz wroga. Zwycięstwo to rozślawiło imię Chodkiewicza w całym ówczesnym świecie. Gratulacje przysłał mu m.in. papież Paweł V. Sejmiki ziemskie Rzeczypospolitej uchwałyły vota, żądając od króla

Zygmunta III wynagrodzenia trudów wielkiego wodza. Wkrótce też król mianował go hetmanem wielkim litewskim. W czasie wojny o Inflanty Chodkiewicz dał się poznać jako znakomity strateg i mistrz taktyki, szczególnie umiejętnie potrafiący operować formacjami husarii, rzucając je na wroga w przełomowym momencie bitwy.

W 1607 roku zajął się tłumieniem rokoszu sandomierskiego. 6 lipca 1607 pokonał rokoszan w bitwie pod Guzowem. W 1608 roku doprowadził do podpisania rozejmu ze Szwedami, którzy złamali go rok później, wskutek czego musiał ponownie odbijać z rąk szwedzkich Parnawę i Dyjament.

Podczas wojny polsko-rosyjskiej 10 września 1611 pospieszył z nieudaną odsieczą oblężonej polskiej załozdze Kremla, ścierając się z powstańcami rosyjskimi. Druga próba odsieczy w 1612 także nie odniosła sukcesu. W latach 1613-1615 bronił Smoleńska, dzięki czemu miasto pozostało w granicach Rzeczypospolitej. W 1617 został wodzem naczelnym wyprawy królewicza Władysława, która zamierzała odbić Moskwę. 11 października 1617 Chodkiewicz zdobył Dorohobuż. Niestety, pomimo kolejnych prób zdobycia stolicy Rosji, wyprawa zakończyła się niepowodzeniem (nieudany nocny szturm 10/11 października 1618).

Był także dowódcą połączonych wojsk polsko-litewskich w czasie obrony Chocimia przed Turkami w roku 1621. Zmarł w oblężonym przez Turków obozie pod Chocimiem.

Stanisław Potocki

Stanisław „Rewera” Potocki (herbu Pilawa) urodził się w 1589 r. w Podhajcach. W roku 1602 rozpoczął studia w Bazylei, a w 1606 zapisał się na Uniwersytet w Lejdzie. Król powierzył mu buławę wielką koronną pod naciskiem Sejmu, żądającego likwidacji vacatu na tym stanowisku. Jan II Kazimierz szachował magnatów perspektywą nominacji hetmańskiej. Aby nie utracić tego atutu król mianował hetmanem wielkim Potockiego, licząc, że ze względu na podeszły wiek szybko umrze. Niespodziewanie przeżył on jeszcze 13 lat, niestety często chorując, co negatywnie odbijało się na działaniach armii koronnej.

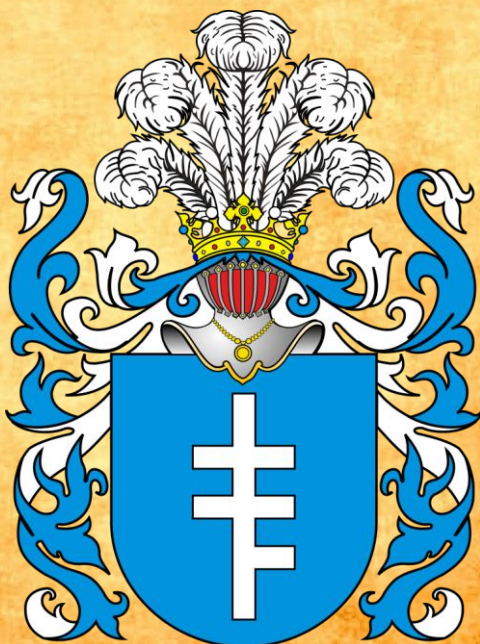
W lipcu 1612 roku wraz z bratem Jerzym brał udział w ekspedycji stryja Stefana do Mołdawii. W latach 1617 - 1618 uczestniczył z własną chorągwią w kampanii moskiewskiej królewicza Władysława. W 1624 roku wziął udział w zwycięskiej bitwie Stanisława Koniecpolskiego z Tatarami pod Martynowem, a w 1625 roku brał udział w jego działaniach przeciw Kozakom dowodząc pułkiem jazdy w walkach pod Kryłowem.

W latach 1626 - 1629 brał udział w wojnie ze Szwecją. Poniósł klęskę kiedy w 1629 roku pod Górzniem, kiedy zastępował Koniecpolskiego, a podczas powstania Fedorowicza w 1630 roku walczył z kozakami. Jako hetman wielki koronny dowodził armią polską przeciwko Rosjanom i Kozakom Bohdana Chmielnickiego. W czasie powstania Chmielnickiego przypisuje mu się uratowanie króla Jana Kazimierza w bitwie pod Zborowem. W 1651 brał udział w bitwie pod Beresteczkiem, a w roku 1655, kiedy został mianowany wojewodą kijowskim stoczył przeciwko armii rosyjsko-kozackiej bitwę pod Ochmatowem.

Po inwazji szwedzkiej nadal dowodził na wschodzie, nie angażując się przeciwko Szwedom. Po porażce z armią rosyjsko-kozacką pod Gródkiem Jagiellońskim zmuszony był poddać się Karolowi X Gustawowi. Jednak jako jeden z pierwszych odstąpił od Szwedów w 1656 i przystąpił do konfederacji tyszowieckiej. W kampaniach 1656-1660 nie dowodził jednak całością sił koronnych, a jedynie swoją dywizją. Dowodził prawym skrzydłem polskim w bitwie pod Warszawą w 1656. W 1657 walczył zwycięsko z Jerzym Rakoczym, biorąc udział w osaczeniu jego wojsk pod Czarnym Ostrowem. W 1660, działając wspólnie z Jerzym Lubomirskim, odniósł wielkie zwycięstwo nad armią rosyjską dowodzoną przez Wasyla Szeriemietiewa, zwyciężając ją pod Lubarem i zmuszając ją do kapitulacji pod Cudnowem. Ostatni raz bił się przeciw rokoszantom Lubomirskiego, ponosząc klęskę pod Częstochową w 1665.

Zmarł 27 lutego 1667 we Lwowie.

Stanisław Koniecpolski

Stanisław Koniecpolski (herbu Pobóg) urodził się w 1591 roku w Koniecpolu. Od jedenastego roku życia uczył się w Akademii Krakowskiej. Uznawany jest za jednego z najwybitniejszych wodzów w historii Polski i znakomitego dowódcę jazdy. Potrafił świetnie stosować działania szeroką strażą przednią, by przytrzymać i rozbić nieprzyjaciela w dogodnym dla siebie terenie, na przykład podczas bitwy pod Martynowem i pod Czarnem. Potomni zaliczyli Hetmana Stanisława Koniecpolskiego do wybitnych postaci I Rzeczypospolitej. Był także najmłodszym hetmanem polnym w historii.

W 1610 jako rotmistrz, a potem pułkownik, brał udział w wyprawie na Smoleńsk i bitwie pod Kłuszynem. Dowodził prawym skrzydłem wojsk Chodkiewicza w bitwach na przedpolach Moskwy 12 października 1611 i 3 września 1612 roku.

W 1620 w przegranej bitwie pod Cecorą dowodził prawym skrzydłem armii. Czynn timer starał się poskromić narastające niedyscyplinowanie w wojsku podczas odwrotu spod Cecory. Tuż przy granicy z Rzeczpospolitą został zdradzony przez mołdawskiego przewodnika i wzięty do niewoli tureckiej. W 1623 roku został z niej wykupiony i wrócił do Polski, gdzie w tym samym roku uczestniczył w obronie Trembowli i starciach z Kozakami. 20 czerwca 1624 odniósł wspaniałe zwycięstwo nad Tatarami pod Martynowem, gdzie doszczętnie rozbił oddziały wroga. W nagrodę otrzymał godność wojewody sandomierskiego. 6 listopada 1625 narzucił Kozakom ordynację kurukowską, ograniczającą liczbę rejestru kozackiego do 6000 ludzi.

W latach 1626-1629 dowodził wojskami polskimi broniącymi Prus Królewskich przed Szwedami dowodzonymi przez Gustawa Adolfa. W dniach 12-17 kwietnia 1627 odniósł zwycięstwo nad Szwedami w bitwie pod Czarnem (Hamersztynem) oraz zdobył

Puck i Gniew. 27 czerwca 1627 odniósł spektakularne zwycięstwo w bitwie pod Trzcianą, uchodzącej za największe polskie zwycięstwo od czasu bitwy pod Kircholmem. W 1630 roku stłumił powstanie kozackie któremu przewodził Taras Fedorowicz. Po tym wydarzeniu mianowany został hetmanem wielkim oraz kasztelanem krakowskim.

W 1633 działał na froncie południowym, strzegąc granic państwa przed inwazją turecko-tatarską. W trakcie tej kampanii odniósł zwycięstwo w bitwie pod Sasowym Rogiem, jednak później poniósł klęskę pod Kamieńcem Podolskim. 30 stycznia 1644 pokonał Tatarów z pomocą wojsk księcia Jeremiego Wiśniowieckiego w bitwie pod Ochmatowem. Była to jego ostatnia wielka zwycięska bitwa.

Zmarł 11 marca 1646 w Brodach. Przyczyną zgonu była prawdopodobnie choroba nerek, pamiątka po tureckiej niewoli, choć źródła wskazują także na przedawkowanie afrodyzjaku.

Stefan Czarniecki

Stefan Czarniecki (herbu Łódzia) urodził się w 1599 roku w Czarncy koło Włoszczowy, pochodził ze średniozamożnej rodziny szlacheckiej. Ukończył kolegium jezuitów w Krakowie. W wojsku służył prawdopodobnie od 1621.

Popularność zapewnił mu udział w walkach z Bohdanem Chmielnickim (1648-1655). Rok 1649 był początkiem jego kariery wojskowej, którą w pewnej mierze zawdzięczał poparciu hetmana wielkiego koronnego Mikołaja Potockiego. Był cenionym doradcą króla Jana II Kazimierza, którego przekonał na naradzie wojennej w Sokalu w 1651 do przetrzucenia sił polskich pod Beresteczko, gdzie dowodził pułkiem hetmańskim. W 1652 na czele chorągwi kozackiej i husarskiej brał udział w bitwie pod Batohem. W październiku 1652 został mianowany oboźnym koronnym oraz kasztelanem kijowskim, co dawało mu rangę senatora. W 1654 roku dowodził częścią armii koronnej. Nie udało mu się pokonać zgrupowania Iwana Bohuna w Winnicy. Wynikało to częściowo ze skłonności do ryzykanctwa Czarnieckiego oraz z odniesionych ran.

Podczas potopu szwedzkiego Czarniecki poniósł klęskę pod Gołębim 18 lutego 1656. Bitwa spowodowała zmianę taktyki Czarnieckiego na tzw. wojnę szarpaną, dzięki czemu nie przyjmując otwartej bitwy stale nękał siły wroga. 7 maja poniósł klęskę pod Kłeckiem. W czasie kolejnej bitwy pod Kcynią 1 czerwca Czarniecki znów przegrał. Wziął udział w zdobywaniu Warszawy zakończonym sukcesem 30 czerwca. Podczas ofensywy Szwedów i ks. Siedmiogrodu Jerzego Rakoczego w 1657 Czarniecki kontynuował wojnę podjazdową. W czerwcu po 3-dniowym oblężeniu Warszawy Szwedzi z sojusznikami znów zajęli stolicę. Po rozdzieleniu armii sojuszniczej Czarniecki z Lubomirskim doprowadził do osaczenia i kapitulacji pod Czarnym Ostrowem armii Rakoczego. Ostatecznie

wojska siedmiogrodzkie skapitulowały 22 lipca 1657 roku w Międzybożu.

W latach 1658-1659 dowodził oddziałami polskimi w wyprawie armii brandenbursko-polsko-habsburskiej do Danii przeciw wojskom szwedzkim Karola X Gustawa. Jego największymi osiągnięciami było zdobycie szturmem twierdzy Koldyngi i przeprawa jazdy na wyspę Als.

Podczas wojny polsko-rosyjskiej 1654-1667 Czarniecki pomógł wojskom Pawła Sapiehy przeciw oddziałom Chowańskiego na Litwie i Podlasiu. Do rozstrzygającej bitwy doszło pod Połonką, gdzie Rosjanie mieli czas, aby się okopać. Próba powstrzymania armii Chowańskiego pod Druckiem przez Kmicica skończyłaby się klęską. Odsiecz Czarnieckiego spowodowała odrzucenie wrogich wojsk do Połocka.

W październiku 1663 Czarniecki poprowadził ostatnią polską ofensywę na Ukrainę. Kampania miała też odwrócić uwagę opinii publicznej od problemów wewnętrznych Rzeczypospolitej. Nie był jednak w stanie zdobyć nawet Głuchowa, fortecy niezbyt znacznej, obleganej od 3 stycznia do 9 lutego 1664 roku.

2 stycznia 1665 Czarniecki przyjął buławę polną koronną. Zmarł w czasie podróży do Lwowa 16 lutego 1665 roku w Sokołowie koło Złoczowa podczas tłumienia buntu w Stawiszczu.

Jerzy Sebastian Lubomirski

Jerzy Sebastian Lubomirski (herbu Szreniawa bez Krzyża) urodził się w 1616 roku w Wiśniczu. Był hetmanem polnym i starostą spiskim. Był synem Stanisława Lubomirskiego i Zofii z Ostrogskich, a jego herb to Szreniawa bez Krzyża.

Po licznych podróżach zagranicznych zaprawiał się do służby publicznej w wyprawach wojennych i jako poseł na sejm z województwa krakowskiego. W 1650 został marszałkiem nadwornym i marszałkiem wielkim koronnym. W czasie najazdu Karola X Gustawa pozostał wierny Janowi Kazimierzowi, powołał pod broń lud wiejski z województwa krakowskiego i oblegał Kraków.

W bitwie pod Warką Lubomirski dowodził pułkiem liczącym ok. 1000 koni, w 1657 zniszczył Siedmiogród, mszcząc się za najazd na zamek w Łąncucie przez księcia Rakoczego, potem walczył w Prusach, w 1660 odniósł świetne zwycięstwo nad Kozakami pod Cudnowem. W 1657 roku został mianowany hetmanem polnym koronnym, był wówczas najzdolniejszym wodzem polskim. W lipcu 1657 zmusił wojska siedmiogrodzkie Jerzego II Rakoczego do kapitulacji pod Czarnym Ostrowem.

Z dworem królewskim łączyły go bliskie stosunki, należał do powierników Ludwika Marii i popierał jej plan elekcji vivente rege. Następnie jednak, poróżniwszy się z nią, wszedł w bliskie stosunki z Austrią i Brandenburgią, za jego sprawą projekt dworu upadł na sejmach w 1661 i 1662. Dwór wytoczył Lubomirskiemu proces m.in. o związki z obcymi państwami i podżeganie wojska do buntu, a na sejmie w 1664 uzyskał wyrok, skazujący go na utratę urzędów, banicję i infamię.

Lubomirski schroniwszy się na Śląsku nawiązał porozumienie z cesarzem, Wielkim Elektorem oraz Szwecją i wydał manifest, w którym wystąpił jako obrońca wolności przed absolutyzmem dworu.

Wkroczywszy na czele swych stronników do Polski, skupił wokół siebie liczne rzesze szlachty, zadał wojskom królewskim klęskę pod Częstochową, następnie pod Mątunami i zmusił Jana Kazimierza do ugody w Łęgonicach i do poniesienia planów elekcyjnych. Zmarł osamotniony, dopiero sejm elekcyjny Michała Korybuta skasował wydany nań wyrok.

Lubomirski był pisarzem. Przełożył Guariniego Wiernego pasterza napisał też pismo polityczne Jawnej niewinności manifest. Jest bohaterem poematu Wespazjana Kochowskiego Kamień świadectwa oraz dramatów Szajnochy, Odyńca i Szujskiego. Dzieje jego rokосу przedstawił Tadeusz Korzon w Doli i niedoli Jana Sobieskiego.

Zmarł 31 stycznia 1667 we Wrocławiu.

Jan Sobieski

Jan Sobieski (herbu Janina) urodził się 17 sierpnia 1629 w Olesku. Dzieciństwo spędził w rezydencji pradziada w Żółkwi. W latach 1640-1643 uczęszczał do Kolegium Nowodworskiego w Krakowie. W latach 1643-1646 studiował na Wydziale Filozoficznym Akademii Krakowskiej.

W 1648 roku wziął udział w bitwie pod Zborowem podczas powstania Chmielnickiego. Stał na czele chorągwi husarskiej. Brał udział w randze pułkownika w bitwie pod Beresteczkiem w 1651. W czerwcu 1652 r. w bitwie pod Batohem jego brat dostał się do niewoli tatarskiej, w której został zamordowany wraz z kilkoma tysiącami polskich jeńców. Od podobnego losu uchroniła Jana ciężka choroba i długotrwałe leczenie we Lwowie, co uniemożliwiło mu udział w bitwie. W 1653 walczył z Tatarami pod Żwańcem, w randze pułkownika chorągwi kozackiej. Wtedy też, motywowany nienawiścią do muzułmanów spowodowaną śmiercią brata, przeprowadził samowolną zasadzkę na posła tatarskiego. Skandalowi politycznemu zapobiegła interwencja Stefana Czarnieckiego.

W czasie wojny z Rosją walczył w bitwie pod Ochmatowem 1655 z połączoną armią rosyjsko-kozacką.

Na początku potopu szwedzkiego stanął po stronie Szwecji, co stanowi najbardziej kontrowersyjny element biografii Jana Sobieskiego. Jednak szkody wyrządzone Polsce w tym czasie swoją niewiernością Sobieski zrekompensował państwu z wielką nadwyżką w późniejszych latach. 24 marca 1656 opuścił szeregi szwedzkie i pod Łańcutem zgłosił się pod komendę Stefana Czarnieckiego.

7 kwietnia wziął udział w bitwie pod Warką i w pościgu za pokonanym przeciwnikiem aż do

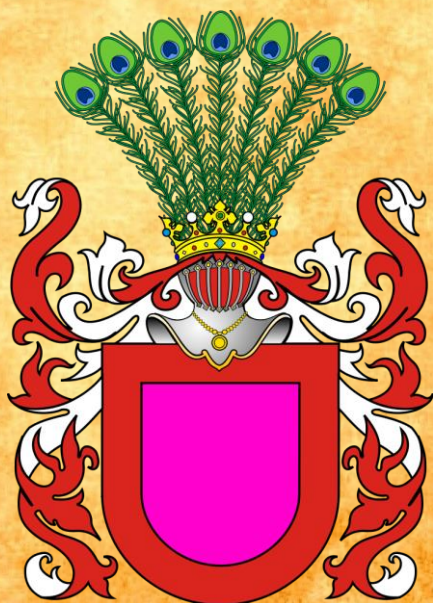
przedmieści Warszawy. Wsławił się w 3-dniowej bitwie pod Warszawą, dowodząc skutecznie dwutysięcznym korpusem tatarskim. 16 września 1660 odznaczył się w bitwie z wojskami rosyjskimi pod Lubarem, 7 października pod Słobodyszczami.

W 1663 wziął udział w wyprawie na Rosję. Po drodze stłumił bunt wojska Stefana Czarnieckiego pod Lwowem. Oslaniając odwrót wojsk polskich, pobił Rosjan i Kozaków w bitwie pod Sośnicą i Kopyśnikami.

Podczas wojny polsko-tureckiej 1672-1676 Sobieskiemu sławę przyniosła wyprawa na czambuły tatarskie. Dysponując zaledwie 3 tys. jazdy pobił kilkudziesięciotysięczne wojska tatarskie, uwalniając 44 tys. ludzi z jasyru. 11 listopada 1673 odniósł wielkie zwycięstwo nad Turkami pod Chocimiem. Ocalało zaledwie 4 tysiące z 30 tysięcy żołnierzy tureckich. Triumf ten przyniósł mu sławę w świecie i koronę polską.

12 września 1683 roku armia króla Jana III Sobieskiego odniosła wielkie zwycięstwo nad Turkami w bitwie pod Wiedniem. Połączone wojska polsko-austriacko-niemieckie (łącznie około 70 tysięcy żołnierzy) rozgromiły armię turecką liczącą od 140 do 300 tysięcy żołnierzy. Dzięki temu Turcy nie zagrażali już chrześcijańskiej Europie.

Zmarł 17 czerwca 1696 w Wilanowie.

Sadurczykus Times

Pismo społeczno-historyczne
IX Liceum Ogólnokształcącego
im. Mikołaja Kopernika w Lublinie

Redakcja:

dr Ireneusz Sadurski

Paweł Pańczyk

Klaudia Parczyńska

Kacper Madejczyk

Weronika Nowak